

היבטים לשוניים בפרשת כי-תצא פג

דקדוקי מלים וחלקם בעלי שינוי משמעות בפרשת כי-תצא ובהפטרה ובתחילת כי-תבוא

כא יג וּבְכַתֶּה: המילה מוטעמת במרכא בב"ת ובתביר בת"ו	
כא טו לְשִׁנְיָאָה: הנ"ן בחירק	
כא יט וְתַפְּשׂוּ בֹ: הטעם נסוג לת"ו, עם זאת הפ"א בשוא נע	
כא כג קָלֶלֶת: הלמ"ד הראשונה, על אף הקושי, בשוא נח לא בחטף פתח	
כב א עליית שני	
שִׁיז: ש"ן שמאלית	
כב ג וְכֵן תַּעֲשֶׂה: כך היא ההטעמה הנכונה ולא בקדמא ואזלא (קורן ודומיו).	
וּמִצָּאֶתָהּ: מ"ם בשווא, האל"ף כלל אינה נשמעת, מוטעמת מלרע, הה"א במפיק	
כב ה כָּל-עֲשֵׂה אֱלֹה: טעם נסוג אחור לע"ן	
כב ז תִּקַּח-לָךְ: געיה בת"ו. יִיטֵב לָךְ: טעם נסוג אחור ליו"ד. וְהֶאֱרַכְתָּ: העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת האל"ף החטופה	
כב ח עליית שלישי	
כב ט הַמְלֵאָה: געיה בה"א והמ"ם בשווא נע	
כב יב תִּכְסֶּה-בָּהּ: יש לקרוא תיבה זו כאילו מדובר במילה אחת, אין געיות ואין להעמיד אות זו או אחרת פרט לב"ת המוטעמת בסילוק	
כב טו הִשְׁעֶרָה: הע"ן בשווא נח	
כב יח וּלְקַחְוּ: מרכא בלמ"ד כטעם משנה	
כב יט מֵאָה כֶּסֶף: טעם נסוג אחור למ"ם	
כב כב בַּעֲלֹת-בַּעַל: געיה בע"ן הראשונה	
כב כג מֵאֲרָשָׁה: במלרע	
כב כה הַמֵּאֲרָשָׁה: המ"ם ללא דגש בשווא נח, העמדה קלה באל"ף ובמלרע	
כב כח לֹא-אֲרָשָׁה: במלעיל	
כב כט עֲנָה: יש להקפיד על המפיק	
כב ב דָּבָא: יש מחלוקת כתיב במלה זו, אבל אינה נוגעת לקריאת המילה ¹ . שְׁפָכָה: השי"ן בקמץ קטן והפ"א בשוא נח	
כב ג יבֹא לוֹ: טעם נסוג אחור ליו"ד	
כב ה לְקַלְלֶךָ: למ"ד ראשונה אחרי הקו"ף בשווא נע, כ"ף סופית דגושה ²	
כב ח עליית רביעי	

¹ זהו אחד המקומות שבו נבדלים ספרי תימן מיתר הספרים, אל"ף לפי התימנים או ה"א לפי יתר העדות ראה בגיליון כי תצא סז, ובגליון תהלים צ, בתוכנת הכתר ובתנ"ך ברויאר אימצו את נוסח תימן. נתמך גם בעדות על נוסח כא"צ שהוא באל"ף

² אע"פ שכבר גילינו דעתנו ש"כלל הדומות" אינו נכון, כאן יש געיה בקו"ף, וזה דומה ל"הלל" שהלמ"ד הראשונה רפויה, ועם זאת השוא נע

כג יא **מְקַרְה-לִילָה**: הקר"ף בדגש ובשווא נע

כג כא **יְבָרְכֶךָ**: כ"ף ראשונה בשווא נח

כג כה **שְׁבַעַךְ**: ש"ן שמאלית בקמץ קטן. **כְּלִיךְ**: במלרע, הלמ"ד בשווא נח והיר"ד בנע

כג כו **עַל קִמְת רַעַךְ**: טעם טפחא בתיבת **עַל**

כג כה עליית **חמישי**

כד א **כִּי-מֵצֵא בָהּ**: טעם נסוג אחור למ"ם. **וְכָתַב לָהּ**: טעם נסוג אחור לכ"ף, כן הדבר גם בפסוק הבא

כד ב **וְהָלַכָה וְהִיתָה לְאִישׁ-אַחֵר**: טעם טפחא בתיבת **וְהָלַכָה**

כד ד **בְּעִלָּהּ**: העי"ן בשווא נח. **תַּחֲטִיא**: החי"ת חטופה ולא בשווא נח

כד ה עליית **ששי**³

וְשָׁמַח אֶת-אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר-לָקַח: טעם טפחא בתיבת **וְשָׁמַח**

כד ז **כִּי-יִמְצֵא אִישׁ**: מונח רביע ולא קדמא ואזלא

כד ח **הַשָּׁמֶר**: במלעיל והמ"ם בסגול

כד י **מִשָּׂאת**: ש"ן ימנית והאל"ף כלל אינה נשמעת. **מְאוֹמָהּ**: במלעיל

כד יא **נִשֵּׂה בּוֹ**: אין טעם נסוג אחור. **אֶת-הָעֶבֶט**: הה"א בפתח ולא בקמץ, כן הדבר גם בהמשך פס' יג

כד יג **בְּשִׁלְמָתוֹ**: ש"ן שמאלית. **וּבְרַכְךָ**: געיה בבי"ת, הרי"ש בשווא נע ודגש בכ"ף הסופית

כד יד עליית **שביעי**

כד יט **יְבָרְכֶךָ**: כ"ף ראשונה בשווא נח

כד כ **זִיתְךָ**: במלרע והתי"ו בשוא ולא בסגול. **תַּפְאָר**: הפ' פתוחה⁴

כה ה **יְבִמָּהּ**: יש להקפיד על השמעת המפיק

כה ח **וְקִרְאוּ-לָו**: געיה בקו"ף

כה טז **כָּל-עֲשֵׂה אֱלֹהִים**: טעם נסוג אחור לעי"ן וכן בהמשך **עֲשֵׂה עוֹל**

כה יז **מפסיר**

בְּצִאתְכֶם: התי"ו בשווא נע

כה יח **קִרְךָ**: געיה בקו"ף והרי"ש בשווא נע. **כָּל-הַנְּחִשָּׁלִים**: נחץ בנו"ן מפאת הגעיה שבה. **וַיַּגַּע**: יש לבטא את הפתח לפני העי"ן (פתח גנובה)⁵

כה יט **מִכָּל-אֲיִבֶיךָ**: טעם קדמא באל"ף, גרש בבי"ת והיר"ד בשווא. **אֲשֶׁר ה' -אֱלֹהֶיךָ**: כך היא ההטעמה

הנכונה, תיבת **אֲשֶׁר** בלבד מוטעמת במונח ותבת **ה'** - מוקפת⁶ **אֶת-זָכַר**: לאחרונה השתרש מנהג לקרוא פעמיים את המילה "זכר". מנהג זה אינו מוכר באשכנז המערבי וגם לא בעדות המזרח. בקונטרס

³ הרב שריה דבליצקי ז"ל ציין שרצוי לכבד חתן בשבת שאחרי הנישואין בעלייה זו.

⁴ לפי הרד"ק יתכן שיש כאן שינוי משמעות אם יקרא בקמץ (עיין במאמר אוריאל בגליון כי-תצא סז).

⁵ קוראים שבכל קריאה אינם מבחינים בין אל"ף לעי"ן עלולים לקרוא כאן עי"ן פתוחה במקום עי"ן פתח גנובה. כלומר ויגעה, אבל לפי קריאת האשכנזים יש כאן אל"ף גנובה ונקרא וַיַּגַּע. ולפי עדות המזרח: וַיַּגַּע. ומי שקורא ויגעה אינו שונה ממי שקורא במקום בְּהִנִּיחַ – בְּהִנִּיחַ!

⁶ בקורן ודומיו תיבת יי היא במונח.

"מקראות שיש להם הכרע" של הר"מ ברויאר ז"ל⁷ האריך להוכיח שאין ספק שנוסח הצירי הוא הנכון, ואין כל צורך בקריאה הכפולה.

הפטרות כי תצא ישעיהו נד – נה ה:

א רָנִי: הר"ש בקמץ קטן ובמלרע. **לא-תִּלְחָה**: הטעם בחי"ת

ב אֶל-תַּחֲשֹׁכִי: שי"ן שמאלית

ג נְשָׁמוֹת: דגש חזק במ"ם, שוממות, לשון שממה ולא רבים של 'נְשָׁמָה'

ד אֶל-תִּירְאִי: געיה בתי"ו ושווא נע ברי"ש

ו וַעֲצוּבַת רוּחַ: טעם נסוג אחור לצד"י

ט וּמִגָּעֶר-בֶּדֶד: העי"ן בקמץ קטן

ראשון (ושני) של כי תבוא:

כו א וִירְשֶׁתָּהּ: הי"ד אינה נשמעת והיא חלק מהחירק המלא שבוא"ו. **וַיִּשְׁבֹּתָ בָּהּ**: טעם נסוג אחור

לשי"ן והבי"ת במילה הבאה בדגש חזק מדין אתי מרחיק

כו ג לַתֶּת לָנוּ: טעם נסוג אחור ללמ"ד הראשונה

כו ד שני במנחת שבת

כו ו וַיַּעֲנוּנוּ: הי"ד בשווא נח

כו יב שלישי במנחת שבת

לְעֶשֶׂר: לשים לב לניקוד: למ"ד בפתח, עי"ן בשווא נח, שי"ן רפויה. לא: לְעֶשֶׂר. **מַעֲשֶׂר**: העי"ן בשווא לא בחטף

כו יד לִמָּת: הלמ"ד בשווא לא בקמץ, אם יקרא בפתח ודגש במ"ם, משנה משמע למיודע

זרע שמשון. **כִּי תֵצֵא** וגו' **וְלָקַחְתָּ לָךְ לְאִשָּׁה**. וברש"י: במלחמת הרשות הכתוב מדבר, שבמלחמת ארץ ישראל אין לומר **וְשָׁבִיתָ שְׂבִי'וֹ**, שהרי כבר נאמר **לֹא תַחֲיֶיהָ כָּל נְשָׁמָה** (דברים כ, טז). עוד כתב רש"י: ולקחת לך לאשה, לא דברה תורה אלא כנגד יצה"ר, שאם אינה מתירה ישאנה באיסור. יש מקשים דאם לא דברה תורה אלא כנגד יצה"ר, א"כ מדוע יש חילוק בין מלחמת הרשות למלחמת חובה, דגם במלחמת חובה היה צריך להתיר כדי שלא ישאנה באיסור. ונראה דלא קשה מידי, דהנה הרמב"ם (מלכים פ"ח ה"ג) כתב, דאין אשת יפת תואר מותרת אלא בשעת השביה, ושעת השביה היינו לאחר המלחמה והריגת כל האויבים, וכמו שנראה מתוך הפסוק **וְהַקִּיפְתָּ אֶת כָּל זְכוּרָהּ לְפִי חָרֶב** (דברים כ, יג), ורק אח"כ כתיב **יֶרֶק הַנָּשִׁים וְהַטָּף וְהַבְּהֵמָה**... **תִּבְזֹז לָךְ**. והנה במלחמת שאר האומות שייך האי דינא דיש שעת שביה בנשים לאחר הריגת הזכרים, ולכן התירה התורה אשת יפת תואר, משום דלא דברה תורה אלא כנגד יצה"ר, אמנם במלחמת ארץ ישראל ושבועה אומות אין שייך שעת שביה רק בממון ולא בנשים, כי הרי אדרבה מחוייבים להורגן, ולכך לא שייך התם כלל דין של יפת תואר. ודרך לאחר המלחמה שייך הטעם דלא דברה תורה אלא כנגד יצה"ר, אבל בשעת המלחמה אין פנאי לישא אשה. עוד יש לומר דגם מה שאסרה להם יפת תואר במלחמת חובה הוא 'כנגד יצה"ר', עפ"י מה שאמרו (ויק"ד יז:): שלשה פרודגמאות שלח יהושע אצלם, הרוצה לפנות יפנה, הרוצה להשלים ישלים, לעשות מלחמה יעשה. והיינו שהיה להם הזדמנות להינצל, שקודם התחלת המלחמה עדיין לא היו הכנענים בכלל 'לא תחיה כל נשמה', ורק אותם שלא השלימו קודם התחלת המלחמה, עליהם נאמר 'לא תחיה', וכן מצינו (מגילה יד:) שקיבלו את רחב הזונה ונשאה יהושע.

⁷ מאמרו צורף לגיליון תצוה סז, המעוניין יפנה אליו.

ונראה דהטעם הוא, שהקב"ה רצה להורות לנו, דארץ ישראל אינה יכולה לסבול אנשים רעים וחטאים, ואין להם שום תקנה אלא לשוב קודם שיגמר עליהם הדין לרעה, אבל אח"כ לא תועיל תשובתם, ולכן אסרה עליהם התורה אשת יפת תואר במלחמת ארץ ישראל כנגד יצה"ר, והיינו להראות להם דבר זה לעשות תשובה קודם גזר דינם, שהרי הרשעים רוצים לעשות תשובה, אלא שהם דוחים זאת לאחר זמן מעצת היצה"ר, וזה 'לא דברה תורה אלא כנגד יצה"ר', לעשות תשובה מיד קודם הגזר דין.

צדקת הצדיק. כי תצא למלחמה על אויבך. בזהר חדש פרשה זו: ר' שמעון פתח **זֶנַח וְיִשְׂרָאֵל טוֹב אוֹיֵב יִרְדְּפוּ** (הושע ח, ג), מאי זנח ישראל טוב, דא יצר טוב, דשלמה המלך קראו 'טוב', דכתיב **טוֹב יֵלֵךְ מִסְכֵּן וְחָכָם** (קהלת ה, יג). 'אויב ירדפו' דא יצה"ר, דאיהו שונא האדם, דשלמה המלך קראו 'שונא', דהרבה שמות יש להיצה"ר, דכתיב **אִם רָעִב שֶׁנֶּאֱדָה הֶאֱכִילֵהוּ לֶחֶם** (משלי כה, כא), ו'לחם' זו היא אורייתא קדישא וכו', דלית ליה קטרוגא (-צורר ושונא) ל'יצה"ר בר מילין דאורייתא, ועל דא כתיב **וְיָחִיו הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מַעֲנֶה חַיִּים עַל לִבְבָּךְ** (דברים י, י) 'על תרי יצריך, ודבין היצר טוב ובין היצה"ר צריכים לדברי תורה'. אמר לו ר' יהודה יצר טוב למה צריך לדברי תורה, אמר לו ר' שמעון: יצר טוב מתעטר בדברי תורה, ויצה"ר נכנע ע"י דברי תורה, ועל דא כי תצא למלחמה על אויבך, דא איהו יצה"ר, דאנן צריכין למיפק לקבליה במילין דאורייתא ולקטרגא ליה (שאנו צריכים לצאת כנגדו בדברי תורה, ולצורר אותו), ואז הוא נמסר בידו, כמה דאתמר זנתנו ה' אלהיך בידך, ע"כ. והנה בפסוק לא נזכר שהנצחון הוא ע"י התורה, רק כתיב זנתנו ה' אלהיך בידך. אך הענין לפי שאמרו (ברכות ה.) לעולם ירגיו אדם יצר טוב על יצה"ר.

בן לאשרי. חודש אלול. בלקוטי תורה דהאר"ז ל פרשת תצא כתב עה"פ **וְיִבְכְּתָה אֶת אֲבִיהָ וְאֶת אִמָּהּ יָרַח יָמֶיהָ**, דהיינו על עונותיה, וירח ימים' הוא חודש אלול, שהם ימים מסוגלים לתשובה. ונראה לע"ד על פי דבריו, דהגם דמובא (שער המצוות ואתחנן) דאין לומר תהלים בלילה⁸, אבל באלול ותשרי עד אחר סוכות, לא נקראו 'לילות', ומותר לומר בהם תהלים אם אי אפשר לו בשעה זו ללמוד, או שיש לו קביעות להשלים ב' פעמים תהלים בכל שבוע כיון דמזמורי תהלים ב"פ הם כמנין 'כפר' כנודע, ואז יכול להשלים גם בלילה. ובזה מתורץ קושיא חמורה, דמשה רבינו הזכיר כמה פעמים בתורה **לֶחֶם לֹא אֶכְלֵתִי וַיָּמִים לֹא שָׁתִיתִי** (דברים ט, ט), ולמה לא הזכיר שלא ישן, הרי אמרו דהנשבע שלא יאכל ז' ימים, והנשבע שלא ישן ג' ימים, מלקין אותו ויישן מיד⁹, הרי דשינה קשה יותר מאכילה ושתיה, ולמה לא הזכירה. אך לדברינו ניחא, דשינה זמנה בלילה, ומבואר בספה"ק (עי' זוהר תרומה קעג.) דבעת שמלאכי השרת רוצים לומר שירה, הם יורדים ומפילים שינה על בני אדם, אבל ביום אינו זמן שינה. וכיון שבזמני תשובה ותפלה כחודש אלול ותשרי, אז נקרא גם הלילה יום, א"כ לא היה הכרח לשינה, וא"כ אין זה חידוש שמשה רבינו לא ישן אז, כי עסק אז בתפילה.

⁸ שער הציון רלח א כתב בבאר היטב שאין לקרוא מקרא בלילה ובפמ"ג משמע דיכול לקרוא מקרא ונראה **דאפילו להמחמדין לית בזה איסורא** אלא שלכתחלה יותר טוב ללמוד מקרא ביום ונובע דבר זה ממה דאיתא במדרש שהיה הקב"ה לומד עם משה מקרא ביום ומשנה בלילה:

ומנגד, בן איש חי שנה ראשונה פקודי. אין לקרוא מקרא בלילות של חול, והטעם דהמקרא בעשיה והלילה בחינת עשיה, והכל הוא דינין, ואין לעורר הדינין, ... מיהו בליל שבת וליל יום טוב קורין מקרא, ואין לחוש, וכן בליל ששי קורין כ"ו פסוקים, ואין חשש, והגאון חיד"א ז"ל בהשמטות ספר פתח עינים כתב, דעם הארץ שאינו יודע לקרות, אלא רק תורה שבכתב, שרי לקרות בלילה, עיין שם, מיהו נראה אם יודע לקרות פרק איזהו מקומן, או פתיחת אליהו זכור לטוב, שיש בסידורים באשורית ומנוקדים, יקרא אותם ויחזור אותם כמה פעמים, **וזה עדיף מלקרוא מקרא**.... וכתב הגאון חיד"א ז"ל, ששמע מאדם גדול ומקובל, דיש לחלק בין קריאת תהלים, לשאר המקרא, עיין שם, ויש לסמוך על דבריו בקריאת תהלים אחר חצות לילה דוקא.

⁹ היתר השינה אינו תלוי בהלקאה. השבועה לא חלה כי נשבע על דבר שאינו יכול לעשות; לוקה על שנשבע שבועת שוא, כלומר דבר שאינו יכול להיות.

כא טו הרב אליעזר פולאייס נר"ו. וילדו לו בנים האהובה והשנואה ג', בספר דברי אליהו ליקוטי הגר"א ז"ל איתא בזה"ל, מעשה שהיה בימי הגר"א ז"ל כי איש אחד לקח אשה וישנאה ויגרשה איזה שבועות אחר החתונה ויקח תיכף אשה אחרת, והנה עוד לא כלו שבועה חדשים ותלד האשה השניה לו בן, ואח"ז נודע כי בעוד ימים לא כבירים ילדה גם האשה הראשונה הגרושה ג"כ בן זכר כי נמלאו לה תשעה ירחים, ואחר זמן רב נפלה מחלוקת בין משפחת הגרושה ובין האיש המגרש מי יהיה היורש נחלתו לקחת פי שנים. והיה כאשר נודע הדבר לרבינו הגר"א ז"ל אמר כי גם ע"ז רמזה לנו התוה"ק, כי באמת קשה הרבה קושיות בקרא, א. בתחילה אמר וילדו לו בנים האהובה והשנואה, משמע בתחלה ילדה האהובה, ואח"ז אמר והיה תבן הבכר לשנואה.

ב. מה זה שכתבה התוה"ק לא יוכל לבכר את בן האהובה מהיכי תיתי שיוכל לבכר עד שתצטרך להזהיר שלא יוכל, מה שלא מצינו כזאת ברוב המצוות.

ג. מדוע קרא אותה שנואה, (לפי פשוטו של מקרא), והא לא תשנא (ויקרא יט, יז) וכו' כתיב.

ד. מדוע פרשה לנו התוה"ק הטעם בזה יותר מרוב המצוות כי הוא ראשית וכו'.

אלא ודאי שהכל נרמז באורייתא, וכסיפור דנא שהגרושה תכונה בשם שנואה, (כי אסור לגרשה עד שמצא¹⁰ וכו'), והשניה שלקח תחתיה תכונה בשם אהובה, ובאופן זה יחפץ הבעל לבכר את בן האהובה (היינו השניה) על פני בן השנואה (היינו המגורשת) ולתת לבן השניה פי שנים, וטעמו ונימוקו עמו יען הוא נולד בתחלה, ע"כ צוה התוה"ק כי לא יוכל לבכר וכו' כי ~~הוא~~ את הבכר בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים (אף שנולד אח"ז), וכדי שלא יהיה הדבר לפלא פירשה התוה"ק הטעם כי הוא ראשית אנו לו משפט הבכרה, כי אחרי זמן ההריון אזלינן ולא אחרי הלידה, והראשון בן השנואה יירש את נחלת אביו, ע"כ לשון הספר.

ואין ספק שלא יצאו הדברים מפי הגר"א ז"ל דודאי בתר לידה אזלינן ולא בתר עיבור, ואל"כ כל יולדת תאומים יהי השני הבכור למש"כ רש"י ז"ל פרשת תולדות כ"ה כ"ו דהנוצר מטיפה שני נולד קודם הנוצר מטיפה ראשונה¹¹, ולהדיא מבואר במדרש שם שאין הדין כן, ואף אי נימא דשם נקלטין כאחת ואין כאן ראשון ושני לעיבור מ"מ ודאי אין הדין כן, ושור"ר בדברי אליהו הנדמ"ח נ"ב דבספר סערת אליהו ששם מקור לדברים הללו נכתב בהגהה בשם בעל חשק שלמה דמילתא דבדיחותא היא דודאי אזלינן בתר הלידה, (מיהו מה שסיים שם דהשומע שומע להיפוך באופן דבן האהובה הי' בכור לעיבור מ"מ לא אזלינן אלא בתר הלידה, ג"ז אינו, דאף דהדין אמת מ"מ לפ"ז לא יתכן הביאור בפסוק, וע"כ לא יצאו כלל כל עיקר הדברים מפי הגר"א ז"ל), וכ"כ בהעמק דבר שאין להאמין לקול השמועה בשם הגר"א ושקר העידו בשמו.

כב ח חזון איש. ועשיית מעקה לגגך ולא תשים דמים בביתך כי יפל הנפל ממנו נראה דכל גג אינו בכלל המכשולות שאין היזיקו מצוי כל כך שהעומד על הגג זכור בטבעו להזהר וגם הוא מנהגו של עולם וכמו שמותר לעלות באילן ומותר לעלות לבנות הגגין והעליות בלא מעקה סביביו וכדאמר ב"מ קי"ב א' מפני מה עלה זה בכבש ונתלה באילן ומסר את עצמו למיתה כו' אלא שבגג בית דירה חידשה תורה מצות מעקה ולהקפיד על סכנת הנופל ובוזה צריכים לתנאי בית תוכו י' ודע"ד ושידור שם אדם, אבל המשתמש על הגג שאין תחתיו דירה לא חייבה תורה מעקה והוי בכל פעם שעולה כעולה באילן.

והנה גם בבית שחייבה תורה מעקה לא אסרה תורה על האדם שלא יעלה על הגג בלא מעקה אלא על הבעלים לעשות מעקה. וזה ענין מחודש שהרי לא דמי גג לבור ולסולם רעוע דהתם מכין תקלה שהנכשל לא ידע להזהר ואי אפשר להזהירו לפרוש מההיזק אבל הגג אפשר להזהיר שלא יעלו ולא יתכן לקרותו לבעל הגג מזיק עד שחייבתו תורה, וי"ל בדרך קצרה דכשאנו

¹⁰ זו דעת בית-שמאי. משנה גיטין ט י. בית שמאי אומרים לא יגרש אדם את אשתו אלא אם כן מצא בה דבר ערוה שנאמר כי מצא בה ערות דבר (דברים כג, טו). ועיין רש"י על התורה בהמשך שם.

¹¹ לא ברור ברש"י שחייב להיות כך, אע"פ שנותן לזה משל, אלא שאצל יעקב ועשו היה כן.

עומדין על עלי יחידית אין חושבין הדבר לסכנה רק כשהנידון על התמידית נחשב לסכנה ובבור שאי אפשר להזהיר הוא שאלה תמידית בטבעה אבל בגג שהעולה יודע להזהר אין כאן ענין תמידי רק כל העולה נשאל אם יעלה, וחדשה תורה למחשב לגבי בעלים כענין תמידי ולחייבו להסיר מכשול. והנה מרבין בספרי בורות שיחים ומעקות דכי היכי דחדשה תורה בגג אף שהוא בנוהג שבועולם שלא להזהר, כיון דיש בו משום סכנה כמו כן כל הסכנות שתחלתן לנזק והיוקן מצוי.

ודעת הסמ"ג דבורות סגי בג"ט ונראה דמפרש דלא מרבין אלא לסלק היזיקו כפי אומד הדעת וסגי בג"ט ולפ"ז נראה דלא מרבין אלא ללא ולעשה אבל מעקה שבתורה מתפרשת מחיצה וסתם מחיצה י"ט, ולפ"ז י"ל דכל זה שחדשה תורה בבית הוא מחיצה של י"ט ואפשר לפ"ז דגם ביהכ"נ ובית שאין בו דע"ד וכיו"ב מן הגגין הפטורין צריך מיהא לעשות ג"ט לסלק היזיקא.

אבל דעת הר"מ [=הרמב"ם] דגם מעקת¹² הבור י"ט ולדעת ר"מ לא מצינו שיעור ג"ט, ולא אתפרש מה פירש הר"מ בספרי שאמרו פ"ת מעגלו ג"ט. והראב"ד פ"י בית מעגלו היינו כל סביבות הגג סגי בג"ט ובית דורסו¹³ היינו צד הנמוך ומיירי בגג המשופע קצת לצד אחד שכן הדרך שיפלו המים ומפני שדרך להיות צד הנמוך למקום הכניסה קרי ל"י בית דורסו והטעם שלצד הנמוך עלול טפי ליפול ובעי מחיצה גמורה, ושיעור ג"ט הוא אמד חכמים, וגם לדעת הר"א אפשר דג"ט בעינן אף בבית הפטור.

והנה אמרו ב"ק נ"א א' דאם רה"ר גבוה י"ט פטור ודרשינן ממנו ולא לתוכו ונראה דלא בא התנא לומר דבעל הבית פטור ובני רה"ר חייבין להתנא עסיק בדין חיוב מעקה ולא בדיני ממונות מי שיתחייב בעשייתה ועוד אם בני רה"ר ראויין לחייבין ודאי מצוה עליהו רמיא ולא על בעה"ב, אלא שפטור ממעקה קאמר, והכא נמי הטעם שהשפלה בצד רה"ר לא דמי לבור ברה"ר דהתם אין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים אבל שפלה מן הצד הדבר ניכר טפי ואין איש מצמצם עצמו לצד השפלה ולא להתבונן ואין כאן חיוב מעקה אלא הוי ס"ד לחייב בעה"ב דהרי בבית החמירה תורה להזהר אף בצד הרחוק ולזה דרשינן ממנו ולא לתוכו דלא חדשה תורה בכה"ג. ובמש"כ נחא נמי דכבש פטור מן המעקה כדאמר בספרי והביאו בהגה"מ אע"ג שאפשר ליפול מן הצד ממקום גבוה י"ט אלא כיון דידע לה בעלותו לא חייבה תורה אלא בבית. ע"כ החזון איש.

כד יב ואילך הרב גור אריה צור נר"ו. ואם-איש עני הוא לא תשקב בעבטו השב תשיב לו את-העבט כבוא השמש ושקב בשלמתו ובכרכך ולך תהיה צדקה לפני יהוה אלהיך. ולא תחבל בגד אלקיך.

על דרך הרמז ירמזון אלו הדברים לביאת משיח צדקנו ולבניין בית המקדש. ואם-איש עני הוא לא תשקב בעבטו שאין עני יותר מהמצפים לגאולה. וירמזו על המשיח, עני ורוכב על חמור. והקב"ה הכתיב על עצמו לא תשקב בעבטו. הנה לא יגוס ולא יישן שומר ישראל (תהלים קכא, ד).

ולכן נאמר פעמיים חשב תשיב, השב תשיב לו את-העבט, כנגד מה שנאמר פעמיים מושכן [פרשת פקודי, שמות לח, כא] אלה פקודי המשכן משכן העדת ופירש"י שם המשכן משכן, שנתמשכן פעמיים בעוונותיהם של ישראל, והכתיב הקב"ה כביכול על עצמו, חשב תשיב. כשם שהשבתי פעם אחת את המקדש השני כן אשיב פעם שניה את המשכן השלישי, כבא השמש. כאשר יפציע שחר הגאולה. ושקב בשלמתו אל תקרא בשלמתו אלא בשלמותו. ככתוב פרע שקב פארי וכלביא מי יקימנו (במדבר כד, ט). ובכרכך, ברכך, סופית דגושה, לרמז על שתי ברכות. ברכת כהנים בבית המקדש וברכת

¹² צ"ל מעקה, החז"א נקט כאילו בנפרד מנוקד מעקה.

¹³ דרסו.

כהן גדול ביום הכפורים, וְלֹא תִהְיֶה צִדְקָה, שיעלו כולם אל בית מקדשך לצדק לפניך את הדין ולהודות על החסד והרחמים. לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ. שכולם יעמדו לפניך כבני מרון בַּצִּדְקָה עֲמוּסִיךָ.

ובאמרו וְלֹא תִחַבֵּל בְּגַד אֱלֻמָּהּ גם כאן כביכול הכתיב הקב"ה על עצמו, להשיב שכינתו לציון ולא לְמִשְׁכַּן עוד את משכן ה' בעבור עוונותיהם של ישראל, כי אִיכָּה יִשְׁבֶּה בְּדֶרֶךְ הָעִיר רַבָּתִי עִם הָיִתָּה כְּאֱלֻמָּה (איכה א, א), ואמר לא תחבול בגד אֱלֻמָּה. וכן לעתיד לבוא הבטיחנו הקב"ה כביכול באמרו על עצמו בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׁכָרְךָ הוּא הַיּוֹם הַמִּקְוָה במהרה בימינו ליתן השכר המושלם לַפְּדוּת מַחְכֵּי קֶץ יְשׁוּעָתוֹ.

הפטרת כי-תצא

הרב גור-אריה צור נר"ו. **להפטרה ה' דנחמתא**
לאחר ארבע נחמות שבקש הקב"ה לנחם את כנסת ישראל ועדיין איננה מתנחמת, ולאחר הנחמה הרביעית שבה הבטיח הקב"ה לכנסת ישראל שיוציאה מן הגלות, בנחמה זו החמישית מבטיח הקב"ה לכנסת ישראל שיקבע כל הגלויות לתוכה בשמחה. וכן פירש המלבי"ם: רָצִי עֲקָרָה לֹא יִלְדָּה - המליצה תדמה את המדינה כאם היולדת, ואת בני המדינה לילדיה, עפ"ז דמה את ציון כאשה עקרה כי אינה יולדת בנים ויושבת שוממה, ואמר כי בכל זאת יבואו לה בנים רבים מרחוק, פתאום בלא חבלים וצירים, ותדמה כאשה שילדה בנים רבים ולא חלה בחבלי יולדה, וז"ש פָּצְחִי רִנָּה וְצַחֲלִי לֹא חָלָה עוד יותר על מה שלא ילדת, במה שאת דומה כאשה שלא חלה בחבלי יולדה, ולכן רבים בני שוממה. ולזה אמר תִּרְחִיבִי מְקוֹם אֶחָלֶיךָ וגו' להכין מקום שיחזיק את כל בניך המרובים אשר אקבצם אליך, ותחת אשר פיזרתך בגויים, אֶקְבְּצֶךָ, עד אשר ימין ושמאל תפריצי וְזָרַעַךָ גּוֹיִם יִירֶשׁ. ועוד מנחם אותה הקב"ה על ידי הנביא: אֵל תִּירָא שְׂמָא שׁוּב תִּצְאִי לַגְּלוּת, כִּי לֹא בָשָׁר וְדָם גּוֹאֲלֶךָ כִּי אִם ה' עֲבָאֹת וְגֹאֲלֶךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי כָל הָאָרֶץ יִקְרָא, הוּא גּוֹאֲלֶךָ וּמִקְבְּצֶךָ. ואמנם, בְּרַגְעַ קֶטֶן עֲזַבְתִּיךָ, אֲבָל בְּרַחֲמִים גְּדוֹלִים אֶקְבְּצֶךָ: ותחת אשר בְּשִׁעָרֶיךָ קָצַף הִסְתַּרְתִּי פָנִי רָגַע מִפֶּה, תחת זאת וּבְחֶסֶד עוֹלָם רַחֲמֶיךָ אֲמַר גֹּאֲלֶךָ יְהוָה: ועניין הקצף שהזכיר הנביא הוא כעין לשון נופל על הלשון, שכן אותיות פ ו ב מתחלפות לעתים במדרשי חז"ל, ותחת אשר קצפתי יהיה קבצתי. וזה סוד השבועה של קיבוץ הגלויות בזו הנבואה. כִּי מִי נָח זֹאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעַבְרָ מִי נָח עוֹד עַל הָאָרֶץ כֵּן נִשְׁבַּעְתִּי מִקָּצֶף עָלֶיךָ וּמִגָּעַר בְּךָ:

ועל דרך הסוד, נחמה חמישית זו היא בספירת ההוד, שכן מקומה של ספירת ההוד לאחר הספירה הרביעית שהיא הנצח. שכן סדרן: חסד גבורה תפארת נצח והוד. וזכר בה הרחמים, כפי שאמר וּבְרַחֲמִים גְּדוֹלִים אֶקְבְּצֶךָ, ורחמים היא אהבת ה', כנגד האהבה של אהרון הכהן שהוא כנגד ספירת ההוד, אשר ברחמיו מברך לעמו ישראל באהבה, והוא לשון רחמים. ואף שספירת ההוד היא מצד הדין, הרי הקב"ה יפעל כאן ברחמים בדין. לקבץ נדחי עמו ישראל.

וכן ניקוד שם הוי"ה בספירת ההוד הוא בְּקִבְּצֶךָ¹⁴ כזה: יְהוָה וכן מנוקד שם ה' בתפילת שמונה עשרה בברכת "תקע בשופר" היא ברכת מקבץ נדחי עמו ישראל.

וספירת ההוד קשורה בקשר הדוק לספירת הנצח והן כמשלימות זו את זו, ואשר על כן היא המשך לספירת הנצח, וכן הנחמתא החמישית היא השלמה והמשך לנחמתא הרביעית. ובהיות הנחמתא הרביעית ענינה יציאה מן הגלות,

¹⁴ נקרא 'קיבוץ שפתיים', אבל נשתרש קבוצ.

תהיה הנחממת החמישית **קיבוץ הגלויות** לארץ הצבי. שהן שתי פעולות נפרדות אמנם, אך משלימות זו את זו: לאחר הנחמה של **היציאה** מן הגלות, תבוא עתה הנחמה על **קיבוץ הגלויות**, לקבצן כולן יחד אל הארץ הנכספת, אל כור מחצבתן.

ומפליג הנביא בהבטחת השם, שגם אם ההרים ימושו ממקומם דבר שהוא רחוק מדרך הטבע, הרי חסד ה' יותר חזק מאיתני הטבע והוא לא ימוש לעולם. וכן גם אם הגבעות תמוטנה – דבר שהוא רחוק מדרך הטבע, הרי חסדי חזק מאיתני הטבע ולא ימוש מאתך ובִּרְיִית שְׁלוֹמִי לֹא תִמוּט אֲמַר מֶרְחֶמֶךָ יְהוָה. ובמה יהיו נִפְרִים רחמיו, כפי שאמר וּבְרַחֲמֵים גְּדֹלִים אֶקְבָּצֶךָ. ועל זה ראוי לך ליתן הודיה והודאה למקבצך. ואשר על כן קיבוץ הגלויות הוא בספירת ההוד.

ואף כי עדיין אין כנסת ישראל מתנחמת, אלא רק בנבואת הנחמה הששית והשביעית, מכל מקום הרי יש כאן בנחמת קיבוץ הגלויות שלב נוסף בהתעצמות הנחמות שהן הולכות ומתעצמות לקראת הנחמה השלימה, בתום שבע הנחמות, לטהרנו ולזכותנו לפני יום הדין.

פֶּן לַחֲכָם וְיַחֲכֶם-עוֹד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע שם):

<http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&p=272195#p272195&t=10317>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באתר דרשו <http://www.dirshu.co.il/?p=140390>

אם אתה מתעניין

בהבטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בעושים לשוניים

בכתובת: info@maanelashon.org

☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכתבים ☺